

YÜKSEK ÖĞRETİMDE YENİ BİR BOYUT : EĞİTİM ORTAMLARI MERKEZLERİ

Yazan: Doç. Dr. Cevat ALKAN

SORUN:

Eurich, 1963 te şöyle diyordu: "Eğer yüksek öğretim geleneksel biçimdeki öğretimine devam ederse gelecek onbeş yıl içerisinde geçmiş tarih boyunca kurulmuş olan yüksek öğretim kurumlarından daha fazlasını inşa etmek gerekecektir". Eurich, öğrenci nüfusu patlamasındaki büyümeyi inceleyerek diyor ki; "bu miktar öğrenciyi geleneksel eğitim sistemimizin kalıpları içinde barındırmamız mümkün değildir. Bu durumda mevcut kaynaklarımızın daha etken ve verimli biçimde kullanabilme olanaklarını dikkate almak zorundayız."

Çağdaş eğitim bilimcilerini bu şekilde düşünmeye yönelten nedenlerin başlıcaları ,hiç kuşkusuz, öğrenci artışı, yüksek düzeyde eğitim sağlama zorunluluğu, geniş bir kültürel formasyon sağlama gereği, kaliteli öğretmen ve tesis yetersizliği gibi sorunlardır.

Bu sorunlara bugün yüksek öğretimde uygulanan öğretim biçimindeki anlatım yöntemine gereğinden fazla yer vermek, ve çeşitli iletişim olanak ve tekniklerini yeterli biçimde kullanamamak gerçeğini de katınca sorun çok daha ciddi bir durum arz etmektedir.

Bundan bir yüzyıl kadar önce endüstride tesis için yapılan yatırımlar tüm harcamaların %75'i araç-gereç için yapılan yatırım ise %25'i oranında idi. Bugün bu durum tamamen tersine dönmüş olup modern işletmelerde araç ve gereç yatırımları %75 ve tesis yatırımları %25 oranındadır. Bu dönüşüm gerek eğitim sektöründe gerekse endüstride verimliliğin, lüks ve pahalı binalardan çok araç ve gereç durumuna bağlı olduğunu göstermektedir.

Eğitim sekt6r6, hen6z bu gerçeği idrak etmiş g6r6nmemektedir. Bunun başlıca nedenleri araştırıldığında bundan: (1) — Makinanın 6đretmenin yerini alacağı, (2) — Yeni araç ve gereçlerin 6đretme - 6đrenme s6relerini mekanikleştireceği ve 6đrenci-6đretmen etkileşimini azaltacağı endişesi ile (3) — Yeni teknolojik araçların ilk yatırım masraflarının y6ksek, ve yapılarının karmaşık olması gibi noktalarda toplandığı g6r6lmektedir. (1-S. 157-158).

GELIşMELER:

Gelişmeyi 6nleyici nitelikteki bu etmenlere rağmen, 1950 ve 1960'larda eğitim televizyonu, dil laboratuvarı ve diğer elektronik 6đretim araçları ile programlı 6đretim y6nteminin geliştirilmesi 6đretim hizmetlerinin etkenleştirilmesini bir yandan teşvik ederken diğer yandan da hızlandırmıştır. Bu gelişmeler aynı zamanda g6rsel-işitsel araçlarla ilgili yeni organizasyonlar veya karmaşık nitelikte eğitim ortamı programlarının geliştirilmesine yol açmıştır.

Sonuç olarak da eğitim alanında okul y6netiminde, eğitim programlarında ve 6đretim organizasyonlarında değişiklik gereksinimi belirlemiştir. Bu gereksinimi karşılamak 6zere yapılan çeşitli girişimlerden biri de y6ksek 6đretim kurumlarında eğitim ortamları merkezlerinin geliştirilmesidir. Bug6n eğitim alanında bu y6ndeki gelişmeler arasında: G6rsel-işitsel araçlar merkezi, basılı materyallerin yanı sıra diğer çeşitli 6đretim materyallerini kapsayan kitaplıklar, 6đretim materyalleri merkezleri, 6đretim kaynakları merkezleri, 6đretim hizmetleri b6l6m6, 6đrenme kaynakları b6l6m6 gibi adlar altında çeşitli merkezlerin meydana getirildiğini g6rmekteyiz. Ayrıca 6niteler halinde ve ayrı 6đretim ortamı olarak da eğitim televizyonu istasyonu, 6đretim televizyonu merkezi, film yapım 6niteleri gibi birimlerin eğitim kurumlarının b6nyesinde yer aldığına tanık olmaktayız.

SORULAR:

B6t6n bu sorunlar ve gelişmeler karşısında y6ksek 6đretimin niteliğinde bir takım değişikliklerin meydana gelmesi doğaldır. İlgili çevrelerde yaygın olarak tartışılmakta ve cevap aranmakta olan aşağıdaki sorular bunun belirgin kanıtıdır:

- Y6ksek 6đretimin doğrulanmış geleneksel amaçları ile yeni gelişmekte olan amaçlarını geleneksel iletişim ortamlarıyla etken ve ekonomik biçimde karşılamak olasılığı olup olmadığı?
- Yeni iletişim ortamlarının kaliteyi bozmadan, ve hattâ daha etken biçimde, b6y6k grupla 6đretimi geliştirip geliştiremeyeceği?

● Büyük grupla öğretim, normal büyüklükte grup tartışmaları, bireysel öğretim, bağımsız öğretim, programlı öğretim gibi değişik öğretim tekniklerinin belli biçimlerde birleştirilmesiyle arzulanan öğretim esneklik ve kalitesinin sağlanabilip sağlanamayacağı?

● Yeni öğretim araç ve gereçlerinin kendi kendine öğretim'e etken biçimde katkıda bulunarak öğrencilerle doğrudan doğruya bireysel düzeyde etkileşim için öğretim üyesine bazı olanaklar sağlayabilip sağlayamayacağı?

● Bazı disiplinlerde artan soyut kavramlar ve etkileşimin yazılı ve sözlü olmayan takdimlerin bazı fikirlerin iletişiminde sözlü ve yazılı ifadelerden daha etken olup olmayacağı?

● Yeni araç ve gereçlerle geliştirilmiş yeni öğretim ortamlarının öğretim üyesinin etkenliğini arttırarak etki alanını genişletip genişletemeyeceği?

● Değişen hangi koşulların yüksek öğretimde evrim sürecinin hızlandırılmasına ihtiyaç göstermekte olduğu ve bu değişikliklerin yeni öğretim ortamlarının kullanılmasıyla ilişkilerinin ne yönde olduğu?

İlgili otoriteler bu ve benzeri sorulara bir yandan cevap ararken diğer yandan muhakkak olan birşey varsa o da elli yıl öncesi ile bugünkü yüksek öğretim arasında esaslı bazı farkların meydana gelmekte olduğu ve bunun da programda değil fakat öğretim kaynaklarının kullanılma biçiminde olduğudur. Çünkü yüksek öğretimde, diğer öğretim kademelerinde olduğu gibi, programlar her zaman tartışma ve reform konusu olmuştur. Fakat, ilk defa 1950 ve 1960 larda geliştirilmiş olan yeni öğretim-öğrenim kaynakları eğitimcilere, psikologların yıllardan beri hayal ettikleri, öğretme-öğrenme süreçlerini uygulamaya koyma olanağı vermiştir. Gerçekten, bugün modern eğitim teknolojisi yukarıda sayılan sorunların çözümünde ve etken bir öğretme-öğrenme süreci sağlanmasında büyük olanaklar ve potansiyele sahip olup yüksek öğretime yeni boyutlar getirmektedir.

NEDENLER:

Yüksek öğretimin bu gelişmeler sonucunda yeni bir boyut kazanmakta olduğunun bir belirtisi de bugün birçok yüksek öğretim kurumlarında öğretim teknolojisi ve öğrenim kaynakları merkezlerinin kurulmasıdır. Bunun başlıca nedenlerini şöylece özetlemek mümkündür:

● Yeni öğretim araç ve gereçlerinin geliştirilmesiyle öğretim ortamının teknik niteliklerinin artması, bu maksatla çok karmaşık yapıları araçların kullanılmaya başlanması ve bunların kullanılması-

nın profesyonel düzeyde eğitim görmüş uzman personeli gerektirmesi.

● Tek ders kitabı kullanma yerine çeşitli öğretim gereçlerinin kullanılması yönündeki gelişmeler.

● Geleneksel sınıf öğretimi yerine, daha çok bireysel ve küçük grupla öğretim yönünde gelişmeler.

● Eğitim masraflarının her geçen gün artması üzerine bu masrafların daha verimli biçimde değerlendirilebilmesi için bütün öğretim kaynaklarının birleştirilmesini sağlama gereği.

● Etken bir personel politikası ve organizasyonunun, öğretmenin görevini kolaylaştıracak ve etkenliğini arttıracak hizmetleri bir merkezden sağlamayı gerektirdiği, hususunun takdir edilmeğe başlanması (4-S. 265)

● Öğretmen ve Öğrenme kuramlarındaki gelişmelerin uygulamaya konabilmesi için gelişen teknolojinin sağlandığı olanaklardan yararlanmaya başlanması.

SONUÇ:

Bu ve benzeri nedenlerle yüksek öğretim kurumlarında geliştirilmiş merkezlerde yapılan denemeler bu yatırımların öğretim üyelerini gereksiz tekrarlardan kurtarmak ve öğretmen-öğrenme süreçlerini hızlandırmak gibi çeşitli biçimlerde olumlu sonuçlar verdiğini göstermektedir. (1-S. 25)

Bu nedenle bugün öğretmen yetiştiren ekseri yüksek öğretim kurumlarının programlarında en azından yeni öğretim araç ve gereçleri ve öğretim ortamları ile ilgili bir derse yer verdiklerini, diğer birçok büyük kurumların da öğretim teknolojisi alanında uzmanlar yetiştirmek üzere çeşitli (lisans ve lisans üstü) programlar geliştirdiklerini görmekteyiz. Bu alanda yetiştirilen elemanlar eğitim Sektörü yanında ticaret, basın yayın, halkla ilişkiler ve benzeri alanlarda da görev yapmaktadırlar.

Bütün bunlar, bugün yüksek öğretim kurumlarında öğretim teknolojisi ve kaynakları merkezlerinin geliştirilmesini zorunlu kılan ve teşvik eden hususlardır.

Ancak bu çeşit etkinlikler esaslı çaba ve mali yatırımı gerektirmektedir. Ayrıca bu merkezler kitaplık, görsel-işitsel araçlar, ders kitapları, teksirler, fotoğraf ve dil laboratuvarları, programlı öğretim ve benzeri tesislerin ayrı ayrı kurulup işletilmesi yerine bunları tek bir organizasyonda ve bir bütün olarak toplamakla karakterize edilmektedir. Ancak, merkezlerin bu güç ve tesislerin basitleri basit olarak gruplandırmak yerine daha etken bir öğretme-öğrenme sağlamak için gerekli deneme ve gelişmeleri kapsaya-

cak bir yapıya sahip olması gerekir. Çünkü bu çeşit projeler büyük ölçüde yoğun çalışmayı, zamanda değerlendirmeyi, muhtevanın yeniden düzenlenmesini ve öğretme-öğrenme süreçleri hakkında köklü ve kapsamlı bilgiyi gerektirmektedir.

Bugün yüksek öğretim kurumlarının bünyesinde hızla gelişmekte olan eğitim teknolojisi ve öğretim kaynakları merkezlerinin işlevleri incelendiğinde bunların:

1 — Öğretim üyesinin öğretim etkenliğini arttırmak için gerekli hizmetleri sağlamak, 2 — Yeni öğretim sistemleri ve ortamlarından yararlanarak öğretim üyeleri tarafından her zaman tekrarlanan öğretim süreci uygulamalarına bağlı kalmadan öğretimin verimini arttırmak olarak iki temel noktada toplandığı görülmektedir.

Bu temel işlevlerini yerine getirebilmek için eğitim teknolojisi ve kaynakları merkezleri genellikle şu etkinliklerde bulunmaktadır:

- Öğretim amacıyla üniversite içinde çeşitli görsel-işitsel araç ve gereçleri hizmete arz etmek,
- Modern bilgi depolama ve işleme süreçlerini de içeren basılı gereçleri hizmete hazır duruma getirmek,
- Kooperatif programları, ek hizmet programları ve çeşitli konferans ve seminerler yoluyla üniversite dışına gerekli öğretim gereçleri sağlamak,
- Çeşitli öğretim gereçleri hazırlamak,
- Büyük grupla öğretim uygulamaları için tesis ve hizmetler sağlamak,
- Bölge - çevre için televizyon ve radyo yayınları yapmak,
- Dil laboratuvarları ve benzeri elektronik öğretim öğrenim tesisleri ve hizmetleri sağlamak,
- Öğretim makineleri ve programlı öğretim gibi bireysel çalışma olanakları sağlamak,
- Öğretim ve öğrenimi kolaylaştıracak çeşitli teknik hizmetler sağlamak,
- Pahalı öğretim gereçleri hazırlamada öğretim üyelerine kolaylıklar sağlamak,
- Öğretim ortamı geliştirme teknikleri ve araştırma bulguları hakkında bilgi dağıtımı ve hizmet içi eğitimi sağlamak,
- Öğretim araç ve gereçlerini, teknikleri geliştirme ve denemeler yapmak,
- Öğretimin etkenliliğini arttırmak çalışmalarının sonuçlarını sistematik olarak analiz etmek ve değerlendirmek,

● İnsan ve insan olmayan öğelerle bunların karşılıklı etkileşimlerini kapsayan bir süreç olan öğretim sistemleri geliştirmek,

● Eğitim teknolojisi alanında uzman yetiştirme çalışmalarını yürütmek (1-S. 305-306).

Bugün, bütün yüksek öğretim kurumlarında öğretim programlarına temel teşkil etmek üzere bu çeşit merkezlerin kurulması ve gelişmesine büyük önem verilmektedir. Ayrıca, bu yenilikler henüz sadece bir başlangıç niteliğinde olup gelişmelerin çok daha hızlı ve etken biçimde meydana geleceği de tahmin edilmektedir.

Özet olarak denilebilir ki, bugünkü gelişmeler karşısında geleneksel eğitim kalıpları işlevini yitirmektedir. Ayrıca, öğretme-öğrenme kaynaklarının kullanılma biçimi de etkilenmektedir. Çünkü, öğretim ortamlarının teknik nitelikleri artmakta, çeşitli öğretim gereçleri kullanılma alanına girmekte ve daha etken öğretim sağlama gereksinimi artmaktadır. Bu da eğitim kurumlarında geleneksel kitaplık anlayışının ötesinde günün koşullarına uygun yeni eğitim teknolojisi ve kaynakları merkezlerinin yeni bir boyut olarak geliştirmesini gerektirmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- 1 — Brown, James W. ve Kenneth Noberg **ADMINISTERING EDUCATIONAL MEDIA** New York: Mc. Graw-Hill Book Company, 1965
- 2 — Brown, James W. ve James W. Thornton, Jr. (ed.) **New Media in Higher Education** N.E.A. 1201 Sixteenth at N.W. Washington, D.C. 1963
- 3 — Durr, William Henry "Hawaii's Public School Audio-Visual Program" Educational Screen ve Audio-Visual Guide, Vol. 42, PP 670 673, December 1968
- 3 — Durr, William Henry "Hawaii's Public School Audio-Visual Program" Educational Screen ve Audio-Visual Guide, Vol. 42, PP. 670-673, December 1963
- 4 — **Educational Technology**, The Design and implimentation of learning systems, OECD. Centre for Educational Research and Innovation, 2, rue Andre' —Pascal, Paris XVI^e, 1971
- 5 — Eurich, Alvin C., "A Twenty-first Century Look at Higher Education" **Current issues in Higher Education**, 1963 Association for Higher Education NEA. 1963 P. 39
- 6 — Inaham George E., "A Proposal for the Development of a Multimedia Instructional complex-College of Education. University of Bridge Port. **Audio Visual Instruction** December, 1967 (Media ve Teacher Education) S. 1054-56
- 7 — Kinder, James S., **Audio-Visual Material and Techniques** New York: American Book Company, 1959 Chapter, 20 PP. 518-553.
- 8 — Ticton, Sidney G., (ed) **TO IMPROVE LEARNING**, Evaluation of Instructional Technology, Vol, I Part One and Two New York: RR. Bowker Comp. 1970